

<http://www.166.org.pl>

TREŚĆ
PISM ROŻNYCH
WZGLĘDEM
FORMY RZĄDU

SUKCESSYI TRONU POL-
SKIEGO,
TAK DAWNIEY IAKOTEŻ I SWIE-
ŻO WYDANYCH, Z PRZYŁĄ-
CZENIEM NIEKTORYCH UWAG
Z NICHZE WYPŁYWAJĄCYCH.

W SANDOMIERZU,

1 7 9 1.

<http://rcin.org.pl>

T R E Ś C

P I S M R O Ż N Y C H .

Z przyczyn podobno sprawiedliwszych niżeli Autor pisma Chełmińskiego zawołać mogę: Coż się to dzieje w Polsce? Stanisław August Moskwę porzucił, Sztachelberga odstąpił, złączył się z Patryotami?

Rzecz - Pospolita wyszła z podległości Moskiewskiej? Wojsko zagraniczne z Kraiu ustało; a Polskie do Sta Tyficy pomnożone?

Seym Patryotyczny, idąc za pierwszym Moskiewskim przykładem, Generalną bez poprzedzenia partykularnych, bez woli Narodu, ustanowił Kofederacyę?

Wyznaczona do poprawy Rządu Deputacya, kształt iego pierwiastkowy z gruntu wywróciła, Prawa Kardynalne zpiśała i Sukcesyją Tronu za naywyższe Narodu wystawując ufzcześnie, Elektora Saskiego, który nie ma Syna za Kandydata do Korony podać?

Potoccy, Jabłonowscy, Czartoryski radzą Sukcesyję?

Adam Poniński za popełniony przed kilkunaście laty występki, od Dostoieństw i Szlacheństwa odsadzony, a Społeczni-ki iego oszczędzeni?

Zdrayca Oyczyzny z Kraiu wypędzony, bez zastanowienia się iż może z czasem znaleźć Protektorów tych samych, Którzy Go do zdrady podmowili?

Generał Artyleryi Potocki, który tyle Ofiar zrobił dla Oyczyzny, i Seweryn Rzewuski, Który przez lat pięć ięczał w Więzach Moskiewskich, za Party-

tyzantow Potemkinowskich są poczytani, sam nawet Marszałek Konfederacyi Koronney, Mąż niezkazitelney Cnoty nieufzedł podeyżrzenia, równą Adama Ponińskiego zagrożono Mu karą.

Wszystkie te okoliczności zdaia się niepoięte. Jedne z nich cieszą, drugie dziwią, trzecie smucą zdaleka na nie patrzących Obywatelów. Ale to nayszczegulniey trwożyć Narod powinno, iż wychodzą pisma Woyskiem nowym i przykładem Adama Ponińskiego grożące tym, Którzyby przeciwko przyzwoitey władzy brykać chcieli. Nim inne Narodowi ukaże błędy Pisma Chełmińskiego, zaftanowie się wprzod nad wyrazem Władzy przyzwoitey. Rozważę kiedy się ta właściwie znajduie w Konfederacyi.

W dawnych czasach Rzeczy - Pospolitey, Konfederacya nic innego nie znaczyła, tylko związek pewney liczby Woiewodztw Ziem i Powiatów do oparcia się iakieyżekolwiek nad Prawami przemocy.

Związki szczegulne Woiewodztw Ziem i Powiatów zkladały generalną Konfederacyę, Która w takowym przypadku, naywyższe w całym Narodzie oznaczała Władzę. Nie mogła iednak

nic

nic więcey prawnie wzięść przedsię, tylko w przyzwoite wprawić Karby to, co z nich było wypadło, i do czego przez Iey ustanowienie zmierzał cały Narod.

Dzisieysza Seymowa Konfederacya, lubó z wielu cnotliwych Obywatelów złożona, nie miała na sobie Cechy ogólnego Narodu zezwolenia, puty, puki ostatnie Seymiki do iey Kóntynuacyi Posłów nie obrały, co iest potajemnym iey utwierdzeniem.

Deputacya do poprawy Formy Rządu mianowana przepisując Prawa Kardynalne, nad pozwolone sobie przestąpiła granice. Głosy wielu zacnych Posłów to przestąpienie iawnie dowiodły.

Przez Prawa Kardynalne nic innego w Rzeczachpospolitych rozumieć nie można tylko Prawa te, które gruntują Rząd cały; w Państwach zaś Monarchicznych zabezpieczają życie i majątek Obywatelski. W Rządach przeto Monarchicznych powtarzam i w tych gdzie Król za Stan iest wzięty przepisywać koniecznie należy Prawa fundamentalne iak iest Saliczne we Francyi megna Charta i habeas Corpus w Anglii, ażeby ich Królowie łamać nie wazyli się.

W Rzą-

W Rządzie wolnym samemu nawet Narodowi nie przyśtoi, śmieie powiem, mniej ieszcze Konfederacyi takie stano-
wić lub proponować Prawa, Które,
przez poddanie Ich samey tylko iedno-
myślności, wiecznemi bez wątpienia stać
się mogą.

Nikt pewnie zprzeczyć nie odważy
się, ażeby Samowładztwo Rzeczy - Pospo-
litey w zgromadzonych na Seymie nie
zawierało się Stanach; ażeby trzy Pro-
wincye z Woiewodztw, Ziemi i Powia-
tów złożone, Stanami istotnie nie były;
ażeby sam Stan Rycerski Prawodawstwa
nie miał mocy, a Władza wykonywa-
jąca nie zawierała się w Senacie Mini-
strach, i Królu na Ich czele będącym;
ażeby Narod cały wolnego Królów swo-
ich obierania nie używał Zaszczytu;
przecież, mimo te nymocniejszy Rządu
Polskiego Zasady, przez Seym nawet
teraźniejszy, w niektórych zapadłych
Ustawach za istotne uznane, Któżby
mógł zabronić Narodowi, gdyby mu się
tak podobało, iakieźkolwiek w tych nay-
gruntowniejszych zasadach uczynić od-
miany? naprzykład: Czyli by mu nie
wolno było przypuścić Mieszczan, albo
nawet i chłopow pod pewnemi warunka-
mi, do Uczęśtnictwa w części iakiey Praw
sta-

stanowienia, zwłaszcza co się tycze Handlu, i ich Podatków?

Gdyby Mu się zdawało Tron obieralny zamienić w Dziedziczny, podług podanego przez Deputacya Projektu, czyliby Mu nie wolno było? Azaliż iakiekolwiek Narodu w iednym czasie ustanowienie, mogłoby w innym odebrać Potomkom Iego, równę moc Prawodawstwa mającym, odmienne podług zdarzonych okoliczności ustanowić Prawa?

Narod właściwey mocy swoiey nigdy tracić nie powinien, ani też Szym poprzedni, oprócz początkowego Porządku, przepisywać reguł następującemu po nim nie ma władzy. Nie powinnoż się to zdawać rzeczą dziwną, że Deputacya przestąpiwszy przepisane sobie Granice Rząd pierwiastkowy z Gruntu wywraca, a na Iego miejsce taką formę wprowadzić usiłuje, któraby wzruszoną bydz nigdy nie mogła?

Nie masz przypadku, nie masz okoliczności, w któreyby Narod mógł sam sobie odjąć Prawo, które stanowi istność Iego.

Kiedy oprócz innych na tym także zawisł zażeczyt Każdego Szlachcica Polskie-

skiego, ażeby mu wolno było, bez popełnienia przestępstwa, otworzyć myśli swoje względem Ustaw Rzeczy - Pospolitey, niech mi wolno będzie trzy tylko w Projekcie do Rządu podanym nayważnieyze rozważyć Punkta.

Co znaczy ten między Prawami Kardynalnemi umieszczony, ażeby Senat z Ministrami wotował na Prawa w Izbie Pojęlskiej ułożone?

Jak tylko nie przez osobiste Posłow Zdania, lecz przez Instrukcyę Woiewodztw, Ziem i Powiatów, podług dawnego zwyczaju, a do Dostoieństwa Stanów stołownego, głosy liczone bydź mają, jakimże prawem Senat wraz z Ministrami, Którego Ustaw utrzymywanie, i do Exekucyi przywodzenie właściwą i szczególną było zawsze, i być powinno władzą; jakim mowię prawem, Senat i Ministrowie moc mieć mogą roztrząsać całego Narodu Przepisy, prawność ich wątlć, i przeciwnym a osobistym zdaniem swoim, za decyzyą Króla do przyszłego zawieszają Seymu?

Jeżeli Woiewodowie i Kasztelani zgodne z Obywatelami swych Woiewodztw, Ziem i Powiatów mieć będą zdania, na coż się przyda osobne Ich wotowanie?

Jeże-

Jeżeli zaś mniemania ich będą przeciwne woli całego Narodu większością Głosów Instrukcyi ustanowionej, zacoż Senat i Ministrowie więcey mają mieć prerogatywy niżeli cały Narod?

Przeciwne zdania Senatu większością głosów przez Instrukcyę Woiewodztw liczonych, w dwóch tylko przypadkach zdarzyć się mogą. Pierwszy: gdy się na Seymikach Woiewodztw Ziemi i Powiatów swoich większa Część Woiewodów i Kasztelanów znajdować nie będzie; drugi gdy Woiewodowie i Kasztelanowie inne zdanie na Seymikach, gdzie radą swoją wpływają, a inne na Seymie mieć będą.

W pierwszym przypadku uchyliliby przywiązany do krzesła ich obowiązkom; w drugim, czyniliby przeciwko wykonanej na wierność Rady przysiędze; albowiem czyli pierwsze na Seymikach, czyli drugie na Seymie Ich zdanie, niewierne byćby musiało. Azaż w tych obydwóch przypadkach wotowanie Senatorów może niszczyć Ustawę Posłów z większością Głosów Instrukcyi ułożoną?

Rząd Angielski nie zdaie mi się być przyzwyczajony za przykład do Rządu

du naszego. Urodzenie czyni różnicę w Anglii między dwoma Izbami. Wyższa z Milordów, niższa z Pospolstwa jest złożona, Milordowie nie mając w Ręku władzy wykonywającej, w Izbie swojej zgromadzeni, sprawiedliwie za Stan są wzięci. Deputaci od Pospolstwa na Parlament wybrani, nie mając przepisaney sobie Instrukcyi, własne na *Bil* to jest na prawo dają zdanie. Sprawiedliwie więc ustanowiona jest równość między temi dwoma Izbami. W Polsce zaś Senat i Ministrowie władzę wykonywającą piastujący; czyliż mogą wpływać w Prawodawstwo? czyliż nie przeciwno by się to wszystkim dobrych Rządów Prawidłom? Czyliż dla ocalenia wolności i dla oparcia się przemocy, władza wykonywająca od prawodawczej, podług wszystkich zdrowey polityki Maxym, oddzieloną być nie powinna?

Azatem jakim, powtarzam, Prawem, Senat i Ministrowie mocy nabyć mogą roztrząsać całego Narodu przepisy, Prawność ich wątplić, i przeciwnym a osobistym zdaniem swoim za decyzją Króla, do przyszłego zawieszać Seymu?

Ieżeli jest rzeczą nie wątpliwą że Król w Rządzie Rzeczy Pospolitey nigdy

gdy za Stan nie był wzięty; Jeżeli wiadomo jest cały Polscze, że obce Mo-
 carstwo przymusiło Narod do zpisania
 Praw kardynalnych, do podziału Rządu
 Rzeczy Polspitey na trzy Stany, do
 umieszczenia między niemi i uznania Kró-
 la za Stan pierwszy, Jeżeli nakoniec,
 Seym nawet terażniejszy Patryotyczny
 bez obecności Króla po razy kilka ra-
 dzić udecydował, co sprzeciwiało by się
 wszelkiej Polityki Rządów Prawidłom i
 wiadomości zacnych Posłów, gdy by był
 Król za Stan poczytany; Jakimże pra-
 wem Deputacya przez tenże sam Seym
 mianowana proponować śmie Seymikom
 nadać moc Królowi, wpływania w Pra-
 wodawstwo i zawieszania iego zdaniem
 Ustawę większością Głosów Instrukcyi
 Woiewodztw przepisanę?

Przypuszczając Króla do Prawodaw-
 stwa, Który na czele tylko władzy wy-
 konywającej być powinien; zupełną Mu
 nadawać moc rządu Woylkim, a
 nadawać Mu ją w tey porze, w której
 Sukcesyja Tronu jest proponowana, nie
 jest że to zagrozić oczywiście Narodowi
 stratą wolności? Zakazywać Konfederacyi,
 Które nam Przodkowie nasi za nayskute-
 czniejszy śrzodek oparcia się przemocy i
 odzyskania Swobod Narodowych podali, a
 zakazywać Ich równie w porze propono-
 wa-

waney Sukcesyi nie jest że to przygotowywać wieczne na cały Narod wiezy ?

Czytałem Głosy zacnych Posłów utrzymujących że Deputacya, mając tylko zlecenie poprawienia Formy Rządu nie może brać na siebie proponowania nawet Seymikom tego, co z gruntu Rząd pierwiastkowy wywraca.

Ażaliż wpływanie w Prawodawstwo Króla, Senatu i Ministrów, ba co mówię wpływanie, upoważnienie Go i owszem wraz z Senatem i Ministrami mocniejszą nad Stan Rycerski władzą; zamiana Tronu obieralnego w Dziedziczny; zupełne Wojska oddanie w czasie zwłaszcza Wojny pod Komendę Króla, Zakaz robienia Konfederacyi; nie sąż to propozycye Rząd pierwiastkowy z gruntu wywracające ?

Większość Zdań Instrukcyi przeciwko Tronowi Dziedzicznemu dała już podobno iawnie poznać że wola Narodu całego nie jest zgodną z myślą Deputacyi. Tenże sam i na Seymie mieć będą skutek, sprawiedliwie wnosić należy, inne iey projektu. Ze zaś iednomyślnie w całej Polfcze na Elektora Saskiego za następcę Tronu dały się słyżać głosy, jest to pewnie skutkiem żywey wdzięczno-

czności słodkiego i spokojnego nam dwóch Augustów Królowania. Wracam się do proponowanej przez Deputacyą Sukcesyji.

Lubo między nią a Narodem wchodzić w spory zdaie się być rzeczą mniej przyzwoitą lubo Szlachcic Ziemi Łukowskiej iawnie już dowiódł i przykładami utwierdził niebezpieczeństwa, któremi Sukcesyja grozi całemu Narodowi. Roztrząśniemy jednak w umyśle bezstronnym Kto ma prawdę względem Tronu obieralnego albo Dziedzicznego.

Iak mało trzeba wyfilenia rozumu, do okazania Narodowi wżyskich z Bezkrólewia pochodzących nieprzyzwoitości, tak z drugiej strony wiele trzeba dowcipu, do przekonania Go, że Tron następny nie tylko dla wolności Jego nie jest niebezpiecznym, lecz jest i owszem dla całej Rzeczy Pospolitey użyteczniejszym.

Bezkrólewia znacznych klęsk nie-fczęść, niszczenia Kraiu, a co naygorzey przekupowania Obywatelów pewnie dotąd były przyczyną. Naymocniejszy wolney Elekcyi zabezpieczenia, od czasu wydarcia podeyściem sił Rzeczy - Pospolitey, pożądanego nie odbiera-
ia

ią skutku. Już się wiek kończy iak Mo-
 carstwo Sáfiedzkie przemocą swoią wkła-
 da nam na Tron Krolów. Czcze tylko
 wolnego ich obierania zostało nam Imię.
 Przecież w przeciagu kończącego się
 już wieku, dwa tylko doznaliśmy Bez-
 królewia, a pod trzecim zostając Kro-
 lowaniem, mimo Przepis Praw niby
 Kardynałnych, przez obce Potencye po-
 dyktowanych, mimo częste Ustaw od-
 miany, mimo zupełne od Pierwiaſtkowe-
 go Rządu naszego oddalenie się czulość
 dobrych Obywatelów zachowała nas
 przecie przy wolności, przy tym nay-
 droższym Narodu kleynocie.

Ażaliż dla tego że Kray nasz co lat
 kilkadziesiąt Kłęskom w Bezkrolewiu wy-
 stawiony być może, iarzmo na kark ca-
 łego Narodu wkładać mamy? Azaliż
 z iedney strony zachowanych przy E-
 lekcyi Swobod, z drugiey zaś przykła-
 dy pewney za Tronem Dziedzicznym
 nie odbicie ciągnącey się niewoli, mimo
 nowo dane Postom Instrukcyje nie zdoła-
 łyby wſtrzymać Prawodawców w zamie-
 rzonych do Sukceſſyi zapędach?

Mylnie i próżno wystawiano Naro-
 dowi doznawane w przeciagu czasu Tro-
 nu Dziedzicznego pomyślności. Dowie-
 dziono oczywiście w różnych Piśmach,

a naydokładniey w Rzewuskiego Hetmana Polnego, i Szlachcica Łukowskiego, że Narod nasz od wieków naydawniejszych wolnego Krolów swoich obierania używał zaszczytu. Ten Go iedynie przy swoich zachował Swobodach.

Ale pozwolmy przeciwko tyfiącznym doświadczeniom, że wolność utrzyma się przez kilka wiekow przy Tronie Dziedzicznym, lecz nikt temu zprzeczyć nie zdoła że, dla iey utrzymania, bez zamieszania w Kraiu obeyść się nie będzie mogło, które pewnie będzie częstsze, niżeli terażnieysze nasze Bezkrólewia. Wszystkie wystawiane w różnych Pismach z Tronu Sukcesyinego wynikające dla Kraiu pożytki; pomnożenie lego mocy i konfyderacyi w Europie; rozprzeźtrzenie Miaszt; robienie dróg publicznych, zgoła wszelkie porządków wprowadzenie, nie zdołaią nigdy wyrównać Stracie wolności Obywatelskiej.

Nie trzeba bowiem ani siebie samego, ani Współbraci omamiać, co innego iest moc Monarchy, co innego uszczęśliwienie Obywatelów. Pierwsza pospolicie drugie niszczy. Uszczęśliwienie zaś Obywatelów, iezeli iest ogólne, to iest na dobrym Rządzie wsparte, moc Państwa całego koniecznie sprawić musi.

Mo-

Mocny zaiſte zdaie ſię Argument, że Sukceſſya użyteczna dla Rzeczy - Poſpolitey być muſi, kiedy iey nie chcą Moskwa y Leopold. Podobnym na niego odpowiem ſpoſobem. Odpadnienie Gdańſka od Rzeczy Poſpolitey muſi być Jey użyteczne, bo na niego równie zezwo- lić nie chcieli Moskwa y Leopold.

Ale gdyby przy odſtąpieniu Gdańſka, handel wolny z Narodami tam przy- pływającemi otrzymać przez Traktat można, i znaczne Cła Fordońskiego u- mnieyſzenie, albo zupełne onego zniefie- nie, na ów czas zrzeczenie ſię Gdańſka który Polakom ſwym wſzechwładzcom, abſolutne względem handlu przepiſanie Prawa, nie tylko dla Rzeczy - Poſpolitey nie było by ſzkodliwe, ale i owszem da- leko użytecznieyſze niżeli iego poſſeſſya y czcze nad nim panowania Iey Imię.

Lecz prożno wchodzić w wſpory w rzeczy tak oczywiſtey i tylu iawnemi przykładowi wſparteuy. Raczcie tyl- ko zacni Poſtowie zaſtanowiąć ſię nad tym, że nie Elekcyja Kłęk kraioowych ieſt przyczyną, ale ſpoſób do niey nas pro- wadzący, to ieſt Bezkrólewie. Nie na Elekcyę bić potrzeba, która wſzytkich wolności narodowych była źródłem, ieſt y zawſze będzie zabezpieczeniem; nie do

B

zni-

zniszczenia Elekcyi podawać należy proiekta, oczywistą nam grożące niewolą, lecz wynaydować środki takie, przez które by Narod mógł się uchronić od nieszczęść Elekcyę poprzedzających, wolne obieranie Królów przeciwko przemocy, Intrygóm tak domowym iako i obcym zabezpieczyć, nakoniec taki Rząd ustanowić, któryby, bez najmniejszego zamieszania, wolności, swobody y dostoięństwa Jego nieprzeftannie bronił, ztwierdzał y umacniał.

Obieranie Króla za życia panującego, znofząc Bezkrólewie, zapobieży, bez wątpienia, Klęskom z niego wypływającym, ale gdy sposob Elekcyi nie zabezpieczy Narodu na przeciw Intrygóm przemocy i zakupowaniu głosów, nie tylko te do ostatniego stopnia w porze Elekcyi wygoruią, ale też wpływ swoy i na dalszy czas tak rozciągną, iż między Królem a Elektym nieustanne będą spory i wzmagające się partye.

Im prędza będzie w Elekcie nadzieia dostąpienia Tronu, tym więcej przyzwoitey Władzy swoiey Król tracić będzie; Im bardziej Króluiący swobody Narodowe utrzymać usiłuię, tym mocniej Elekt z swoimi Partyzantami zprzeciwiać mu się nie zaniedba, dla korzystania
w swo-

w swoim czasie z nadwątlonych wolności
A kto wie, czyli który z Partyzantow
 tego w celu własnego zysku, nie przy-
 spieszy momentu wstąpienia tego na
 Tron? I tak, zamiast nieszczęść co lat
 kilkadziesiąt z Bezkrolewia pochodzących
 w ustawicznym Rzecz - Pospolita znajdo-
 wać się będzie zamieszaniu, i zakłóce-
 niu.

Złe zawsze jest Prawo takie, które
 myśl występku wzniecać może, a co by-
 łoby dla Rzeczy Pospolitey najgorzej,
 że zniośliży zupełnie Bezkrolewie, został-
 by Naród bez pory i sposobności w pra-
 wienia wypadłe z Klub swoich zwycza-
 ie i Ustawy, wolność utrzymujące, y
 zniesienia wśliznionego w Rząd bezpra-
 wia. Nie należy nigdy Rzeczy - Pospoli-
 tey tego sobie odbierać śródka, który
 ją w pewney porze, stawia w stanie do
 Pierwiaśtkowego wracać się Rządu.

Wolna Elekcyja Królów wszystkie
 w kraiu zaszczerpiła swobody, Bezkrole-
 wia, mimo doczesne klęski, szkodliwe
 odcinając latorośle, do ich wzrostu po-
 mogły. Utrzymaymy przeto te dwie
 wolności naszych Zasady, zabezpieczenia
 i obrony. Staraymy się tylko tak je o-
 kreślić y postanowić, ażeby z nich Na-
 rod więcej doznawał użytku, niżeli nie-

przyzwoitości, kiedy tych w żadnym ludzkim rozrządzeniu uniknąć nie podobna.

Niech zgromadzony Naród iednego dnia na Seymikach wszystkich Woiewodzw Ziem i Powiatów, obiera corocznie Króla z podanych sobie Kandydatów, głosami sekretnymi. Niech każdy Powiat do wrzucania Kartek Elektów osobne ma skrzynki iedneyże miary, które zdięciem wieczka otwierać się mają. Po wrzuconych wszystkich kartkach, niech Marszałek Powiatowy, z swoiemi Afessorami, przypieczętuie skrzynkę tym sposobem, ażeby od niey kluczyk był wszystkimi pieczęciami przypieczętowany. Niech będzie wyznaczony dzień ieden Deputatom Powiatów, Ziem i Woiewództw do ziechania się na Generał Prowincyi swoiey, dla oddania na tym Generalnym Prowincyi Zgromadzeniu Skrzynek kartki Elektów zamykających. Niech Marszałek Generału, z swemi Afessorami, zamknie wszystkie skrzynki Woiewodztw, Ziem i Powiatow w iedną dużą skrzynię, ytak ją wraz z kluczem od niey przypieczętuie, iak uczynili Marszałkowie Powiatowi.

Dzień ieden Deputatom Prowincyi przepisany bydz powinien dla odwiezienia

nia do Warszawy skrzyń namienionych. Dzień ten pod żadnym pretextem odmieniony, ani przez żadnego Deputata uchybiony być nie ma, pod surową karą.

Senat, to jest cztery złączone Departamenta pod swemi Prezesami, zgromadzi się do Izby Senatorskiej na wyznaczoną prawem godzinę, i tam Deputatów Prowincyi, z ich skrzyniami, podług przepisać się mającego Ceremoniału, z największą uroczyścią i okazałością przyjmować będzie. Skrzynie te Prowincyalne w duży Kufer żelazny na to umyślnie zrobiony, o czterech zamkach odmiennych na środku Izby Senatorskiej stojący, łańcuchami przykuty Senat zamknie, Prezesi y wszyscy przytomni Komissarze pieczęciami swemi przypieczętuia, y wartę o czterech żołnierzach z Reymentow koronnych Gwardyi Królewskich przy tym Kufrze zostawia. Klucz ieden ze czterech Zamków każdy Prezes Departamentu mieć będzie.

Ażeby zaś najmnieyszey nie opuścić ostrożności, Kufer ten kratą żelazną z ostremi kolcami otoczony być ma. Klucz od niey będzie u każdego z Prezesów kwartałami.

Ofi-

Oficer wartę w Zamku trzymający, wyznaczać i pisać ma na każdą godzinę, Żołnierzy, którzy przy kracie stać mają. Co dzień rano wizytować ma kratę, i pieczęci zdaleka oglądać, jeżeli nie są naruszone. Gdyby najmnieysze postrzegł naruszenie, Prezesowi Generalnemu Departamentow donieść zaraz powinien. Ten zaś uwiadomić ma nie odwołocznie wszystkich Prezesów i Komisarzów na zgromadzenie się do Izby Senatorskiej, dla obeyźrzenia doniesionego naruszenia, i doyscia źrzodła z kądby pochodzić miało. Wnieść należy, iż gdyby odkryto popełnicielow tego uczynku, między któremi byliby pewnie i Żołnierze Wartę trzymający, wszyscy śmiercią karani przez Sąd przyzwoity być powinni.

Na tychże samych Seymikach zgromadzeni Obywatele obierać mają także co rocznie Posłów na Sejm konwokacyi, równie przez kartki sekretne, których wybor ogłoszony być ma na tychmiasł, dla tego, ażeby w przypadku śmierci na Króla za naypierwszym od Kommissyi Powiatowey uwiadomieniem, iechali do Warszawy na Termin przez Radę czterech Departamentów naznaczony.

Jeże-

Jeżeli Król żyć będzie na terminie, na który ziadają się Deputaci Prowincyi z swoiemi skrzyniami, na ow czas zgromadzony Senat, po przyięciu Ich zwykłym ceremoniałem, otworzy kufer, skrzynki z niego przefztoroczne powymie a ukazawszy Deputatom, że pieczęci Ich są nienaruszone odemknie skrzynki Powiatowe iedną po drugiey i z nich wyłypie kartki na faierkę z ogniem na to przygotowaną. Zpaliwszy ie tym sposobem nic ich bynaymniey nie przeglądając, ze wszystkich skrzynek, odda te skrzynki właściwym Ich Deputatom, nowe od nich przyimie, i opisanym iuż wyżej sposobem zamknie ich w kufer żelazny.

W przypadku zaś śmierci na Króla, Departamenta wszystkie zgromadzą się teyże godziny do Izby Senatorskiey, i tam wszelkie wezmą przed się środki, do zaradzenia bezpieczeństwu publicznemu. Zakażą Pocztmaystrowi, ażeby żadnego listu za granicę Polskę nie wysyłał.

Wydadzą Komendantom pogranicznego Woyska Ordynanse, ażeby granice iak naymocniey przeciwko obcemu wtargnieniu opatrzone były, y ażeby nikt z Pol-

z Polski wyiść ani wyiechać nie mogli, aż do nastąpić mającego pozwolenia.

Do Kommissyi Woiewodzkich Sztafety powysyłaia z Uniwersałami na Seym Konwokacyi, przy zaleceniu dania znać Postom obranym, ażeby stawali pod karą najsurowszą na uchylbiających, na Termin wyznaczony, który ma być bardzo bliski.

Postowie na Seym Konwokacyi obrani, bez doniesienia Kommissyi Policyi dokąd wyieżdżaią, oddalać się z Dobr swoich, i za Granicę Powiatu swego nie maią, ażeby w takowym przypadku taż Kommissya, prożno szukaiąc Ich, Sztafetę nie wysyłała. Ci zaś gdzie by się tylko znajdowali, powziąwszy pewną wiadomość śmierci Krola i o Terminie na Seym Konwokacyi wyznaczonym, usiłować koniecznie powinni stawić się do Warszawy na Seym Konwokacyi.

Seym Konwokacyi niczym wiecey zatrudniać się nie ma, tylko wprawieniem w przyzwoite karby wypadłe z nich wszystkie części Rządu.

Po skończonym tak wielkiej wagi Dziele, przystąpią Senat y Postowie do obrania Deputatów, dla dobycia skrzyń
głw-

głosy na Elekta zamykających i Ich liczenia.

Deputacya ta ma być złożona z czterech Senatorów, a sześciu Posłów z każdej Prowincyi.

Prezes klucz mający otworzy kratę. Deputaci obejrzą Pieczęci. Prezes kiedy otworzy swoy Zamek i ukaże Deputatom, że Skrzynie Prowincyalne są nie tykane.

Pierwszy z rzędu Deputat odemknie Skrzynkę tey Prowincyi, na którą iest koley Łaski Marzaskowskiey; dobędzie z niey Skrzynkę pierwszego Woiewodztwa, i postawi ją na Stole przygotowanym dla Deputatów. Ten Stoł ma być okrągły, i tak wielki, ażeby 34 Osob wygodnie obięść go mogły. Prezes Deputacyi obierze z pomiędzy Posłów tyle Osob do trzymania piora ile będzie Kandydatow do Korony. Każdy Deputat pioro trzymający na śródku arkusza swego położy Imię Kandydata. Rozdzieli Arkusz na trzy części, i na każdy z nich położy imię Prowincyi a pod każdą zapisze Woiewodztwa Ziemie i Powiaty w nieyże zawarte. Gdy przydzie do niego kartka z imieniem Kandydata ktorego trzyma Arkusz zapisze go pod

Zie-

Ziemią lub Powiatem, ktorego będzie Skrzynka na Stole. Nie tylko Deputaci pioro trzymający, ale i inni zapisywać mogą kartki ze Skrzynki dobyte, dla oczywistszego zrachowania głosów na Kandydatów danych.

Po przygotowaniu wspomnionych Arkuszy Prezes Deputacyi okazawszy wszystkim Deputatom że pieczęci są nie tykane, otworzy skrzynkę i kartki jedna po drugiey wyimować, Imię na niey napisane głośno mianować, i Sąsiadowi swemu po prawey Ręce oddawać będzie. Wszyscy Deputaci, aż do ostatniego kartki sobie podawać, y napisane na niey Imię głośno powtarzać a pioro trzymający na swoich arkuszach zapisywać mają. Prezydujący tey Deputacyi, który koło siebie tyle Waz otwartych mieć będzie ile jest do korony Kandydatów z napisem Ich Imion, zamknawszy na klucz, poda właściwą Kandydatowi Wazę do wrzucenia w nią wyiętey kartki.

Tym sposobem wszystkie Skrzynki Woiewodztw, Ziem i Powiatów z dużej Skrzyni Prowincyalney dobywane, otwierane, kartki z niey wyimowane, koleją Deputatom podawane, głośno Imiona Kandydatów powtarzane, na Arkuszach zapisywane, i w przyzwoitą

Wa-

Wazę wrzucane będą, aż do wyprożnienia wszystkich Skrynek.

Ieżeliby się trafiły dwie wraz zwinięte kartki, wyimuiący ie pokaże Kollegom swoim, i zaraz ie spali na faierce na to przygotowaney.

Po wyprożnieniu wszystkich Skrzynek, Prezes Deputacyi odemknie pierwszą Wazę, wysypie na śrzodek Stołu wszystkie kartki, układać ie będzie w cyrkuł po pięć iedna przy drugiey, dla łatwieyszego i oczywistszego Ich zrachowania. Policzone zostaną kartki y liczba głośno weryfikowana będzie z arkuszami, na których będą zapisane.

Większość głosów Obywatelów, stanowiąc na głos Powiatu; większość głosów Powiatów, głos Woiewodzki; a większość głosów Woiewodztw, Głos Prowincyi. Dwóch więc Prowincyi zgodne głosy na przeciw iedney, wybor Króla stanowiąc będą.

Prozno rozciągać daley ten Proiekt, nikt rozumem sprzeczyć nie zechce że choćby był iaki teraz nieprzewidziany sposób wydobycia z kufra żelaznego wszystkich skrzynek i włożenia podobnych na ich miejsce, iakieyby pracy i
tru-

trudności zażyć musiał chcący ten szkodny dokonać zamiar.

Przed onego przedsięwzięciem czyliżby nietrzeba nayprzód podobnych zupełnie w tey samey liczbie porobić kazać skrzynek i tyleż kluczyków? czyliżby oprócz tego, nie trzeba podostać tak wielkiej liczby Pieczęci Marszałków i Assessorów Powiatowych Ziemińskich, Woiewodzkich, trzech Prowincyi i całego Departamentu? czyliżby nie trzeba zwierzyć się tak znaczney liczbie Rzemieśnikom, bez których użycia obeyśćby się nie mogło? Czyliżby nie trzeba tentować wierności wartę trzymającego Officera, któryby miał klucz od Izby Senatorskiej, równie iako i czterech Żołnierzów Gwardyi na warcie przy kracie stojących? Czyliżby wierzyć można ażeby między tak wielką osob liczbą, którychby przekupić potrzeba, sekret mógł się utaić? czyliż przeciwnie sądzić nie należy, że którykolwiek z nich Śmierć pewną za taki postępek mając przed oczami, nie wyiawi przed kimkolwiek tego zamiaru? Zważyć i to iefzcze należy, że takiego kroku brać by przed się nie można, tylko w czasie choroby Króla lecz nie mogąc przewidzieć momentu Jego śmierci ani czasu, którego by użyć trzeba do przygotowania i za-

pe-

pewnienia skutku tego zamiaru, któżby się znalazł tak śmiały i nie roztropny żeby w niepewności dokonania onego na niebezpieczeństwo pewney śmierci odważył się?

Mimo te wszystkie takowego przedsięwzięcia nie podobieństwa dla zagrodzenia nawet iakieykolwiek myśli tego występku, możnaby postanowić ażeby w każdej Ziemi i Powiecie trzecia podobna dwom pierwszym znajdowała się skrzynka temiż samemi iak do Warszawy iść mają napełniona kartkami, któraby stała w Izbie gdzie się Kommissye odprawiają, i któreby Posłowie na Sejm konwokacyi iadący z sobą wzięli, te skrzynki byłyby przyniesione do Senatu w czasie w którymby duży Kufer otwierać miano, obieraniby byli równie Deputaci z Senatu po iednemu a z Posłów po dwóch z Prowincyi. Na drugim końcu Izby Senatorskiej byłyby otworzone, i tym samym iak wyżej sposobem kartki byłyby dobywane, na Arkuszach zapisane, i głosy liczone. Po skończonym przez dwie Kommissye takowym dziele komunikowały by sobie swoje Rezultata, a gdyby się zgodne znalazły, coby inaczej być nie mogło, Sejm ogłosiłby Króla obranego i czas iak naybliższy do Koronacyi wyznaczył.

Chwa-

Chwalebna i szczęśliwa jest myśl, w podanym do formy Rządu Projekcie, porównać Powiaty i Woiewodztwa, ażeby, licząc głosy przez Instrukcyę, równość między Obywatelami, która jest gruntem Rządu Rzeczy-Pospolitey, zachowana być mogła. Ale czyliż tak sfownego do swobód narodowych zamiaru cel może być dopełniony, kiedy mimo te porównanie, różniąca się zawsze głos mających po Powiatach Obywatelów znajduie się liczba, której bez pokrzywdzenia Dościoieństwa Szlacheckiego, do równości przywieść nie podobna? Byłby przecież ieden sposób tę ustanowić równość, bez nadwężenia bynajmniey wolności Narodowey.

Zgromadzeni na Seymik Obywatele mogliby z pomiędzy siebie pewnę wybrać Liczbę, któraby w Imieniu wśzystkicy Szlachty Głos mającey, do układania Spraw całej Rzeczy-Pospolitey zupełną moc miała. Nie podobna nieznaieść w każdym Powiecie 50, sto lub więcej Obywatelów dostateczną Szlachty zażczyconych ufnością.

Wszak rzadko kiedy, a podobno i nigdy, wśzystka na Seymiki zgromadzona Szlachta nie wpływa do układania Punktów Instrukcyi dla Posłów swoich.

Sa-

Sami tylko o nich zwyczajnie radzą i one zypisują Urzędnicy.

Przez podany teraz odemnie sposób, używaliby istotniey niżeli dotąd Dostoieństw do Szlacheństwa przywiązanych wszyscy Obywatele. Może nawet w Domach pozostała Szlachta dać iadącym na Seymik Plenipotencyę z wyrażeniem Imion Obywatelow ktorym, przez swoy wybor, Interessa Rzeczy - Pospolitey i Elekcye do wszelkich Urzędow chce poruczyć.

Rzecz iawna że przez ten sposób wszystkie Interessa Rzeczy - Pospolitey sprawowane będą przez Obywatelow oświeconych, i zupełną całego Narodu ufność mających; a większość głosow przez Instrukcyę liczona i stanowiona, dostateczną między Obywatelami w rozległości całego Kraiu wprowadzi równość. A ta nie iestże naygruntownieyszą całego Rządu naszego zasada? Ale kiedy wprowadzone w Kray nasz tak obce iako i domowe intrygi, niszczą tę nayistotniey potrzebną w Rządzie równość rozumiałbym, dla zapobieżenia tym niegodziwościom, iak nayśurowsze przeciwko ich Autorom i współcznikom ustanowić Prawa, ktore przywodzić do Exekucyi Kommissya Policyi miała by zlecenie.

Aza-

Azaliż ten sposób coroczney Elekcyi nie zagradza wszystkim intrygom, nie zabezpiecza nawet Narodu przeciwko obcey przemocy i zakupowaniu Głosów ?

Czyliż podobna ażeby, przy sekretnych głosach, robili corocznie Kabały, w rozległości całego Kraiu, proponowani do Korony Kandydaci ?

Czyliż fortuna nymaiętnieyszego Obywatela, Xiążęcia nawet nymoznieyszego mogłaby wystarczyć na coroczne, przez lat może kilkadziesiąt, głosów zakupowanie w całym Polfcze.

Nie wiedząc skutku wydanych na Intrygi Pieniędzy, czyliżby się kabałowac przez czas tak długi Kandydatom do Korony nie uprzykrzyło ?

Możnaby nadto ustanowić, że za odkryciem czynionych przez ktorego kolwiek Kandydata Intryg, taki z Kandydacyi na pierwszą Elekcyę wymazanym być powinien. Wybrani przez Szlachtę zacni Obywatele w czasie samych Seymików, a zupełną całego Narodu posiadający ufność, azaliżby się korrupcyą uwodzić dali ? Azaliżby sami nie odkryli wierność ich i podściwość tentuiących ?

Mimo

Mimo trwające ieszcze w kraju do zepsucia obyczajów śródki, mimo obce w Rząd nasz wprowadzone maxymy, mimo nakoniec zupełne od pierwiaſtkowego rządu naszego oddalenie ^{dale}prze- cież w ſekretnych krefkach poznawać Narod, że Staro-Polska w Nim dotąd nie wygaſła Cnota. Pomnoży ſię ta pewno w całym kraju, kiedy możni Obywatele, już nie na Intrygi, lecz na ziednanie Sobie Sławy powiſzechney dla doſtąpienia wyſokich Urzędów i ſamey nawet Korony, przefadzać ſię będą.

Ale nie doſyć na podaniu Proiektu Elekcyi Krola, należy ieszcze wyłuſzczyć iacy, do korony mają być Kandydaci? Gdy bowiem Woiewodztwa Ziemie i Powiaty obierały Króla bez podanych ſobie Kandydatów, przygotowanych Waz z napifem ich Imion, mieć by nie można, a do rozdzielania kartek i liczenia głosów, w nieuſtanowionej Kandydatów liczbie, nie zmierna byłaby trudność. Niech by przeto Woiewodztwa Ziemie i Powiaty podawały na lat dwie każdy jednego Kandydata, a z nich Senat wybierałby czterech i podawałby ich na Seymiki za Kandydatów do Korony, ſtoſując ſię do większości głosów Woiewodztw a za tym i Prowincyi.

Lubo iest wielu tego zdania; piszący nawet za Sukcesyją zacny Obywatel, Autor życia Jana Zamoyskiego w te Słowa: „Długie doświadczenie naucza, „ że tylko Polacy są zdadniemi do Rządzenia Polakami, „ z tey ^{prawy} ~~prawy~~ przyczyny, że prawdziwy Rodak, z własnego uczucia, swobody narodowe izacować umie; gdy iednak byłoby to niesprawiedliwością obcych Xiążąt oddalać od Korony, przeto każdy Xiążę zagraniczny życzący sobie dostać Tronu Polskiego, odezwałby się z swoim żądaniem do Departamentu Cudzoziemskich Interesów. Ten oświadczyłby tego chęci zgromadzonemu Senatowi, który między Rodakami umieściwszy Go za Kandydata, podałby go na następujące Seymiki Woiewodztwom Ziemiom i Powiatom. Dostyc by było na pierwszym Xiążęciu obcego odezwanu się, ażeby go corocznie między Kandydatow umieszcząć, chyba żeby w przeciągu życia Króla odmienił chęci swoje, i Senat uroczyscie o tey obwieścił odmianie. W dalszym ciągu pisma tego, podam ieszcze drugi sposób obierania Kandydatow do Korony. Z tych dwoch obierze sobie Narod, który mu się lepiej podoba.

Podany coroczney Elekcyi Króla sposób, znosząc nieprzyzwoitości bezkrole-

lewia, ochrania kray cały od szkod, z nich pochodzących, podaie porę podczas Seymu konwokacyi, w przyzwoite wprawiać karby wypadłe z nich zwyczajnie i Ustawy, wśliznione w częściach Rządu znosić bezprawia, słowem Rząd cały przed każdym nowego Króla ogłoszeniem do pierwiastkowego przywracać kształtu.

Coż lepszego Sukcesyja Tronu dla Rzeczy - Pospolitey przynieść może? lubo od wielu dobrych Patryotów ~~żądana~~ żądana? Pozwolmy przeciwko wszelkiemu podobieństwu i wszystkim przykładom, że wolność przez kilka wieków odjętą nie zostanie, ale czyliżby Prawodawcy nie odpowiadali za więzy, które by teraz dla praprawnuków swoich przygotowali? Czyliżby się Narod nie znaydował na przemianę pod Panowaniem Dziecka Tyrana albo do rządu niesposobnego?

Nie byłoby Rządu lepszego nad monarchiczny, mówi Lock sławny Filozof Angielski, gdyby do przyrodzenia spadkowej Korony, wszystkie przyzwoite przywiązując przymioty, nowy gatunek ludzi Opatrzność utwożyła. Lecz kiedy Narod Polski nie może się spodziewać tego względu od Niebios, które bardzo rzadko i to uprzywilejowane tylko

Domy tym darem opatrują. Bےspieczniew jest dla niego zostawać przy wolney Elekcyi, zapobiegłszy wszystkim z niey pochodzącym nieprzyzwoitościom. Mogłby sobie w prawdzie Narod z następnością korony, zabezpieczyć za Życia Oyca wolnę z pomiedzy Synow Elekcyę. Ale cożby ten sprawił warunek? nic innego bez wątpienia, tylko że przez cały ciąg życia Oyca, niezmiernemi intrygami byłaby zakłucana Rzecz - Pospolita. Po śmierci zaś Króla i to nastąpić by mogło, co się w dawnych wiekach i u nas i w innych kraiach zdarzało, że oddaleni od korony Bracia wszystkiemi by się ley dobiiali siłami. Warunek ten nad to, mógłby bydz pobudką do przyśpięzienia śmierci iednemu Bratu po drugim. w takim przypadku znaydowała by się w prędkim czasie Rzecz - Pospolita w Bezkrólewiu, ktorego Deputacya teraz unięknąć radziła. Ale choćby te przewidywania i boiaźni były prożne mimo zdarzone i u nas i w innych Kraiach przykłady choćby Królewiczowie w iak naysciślejszey z sobą żyli przyiaźni iaki, pytam się mieliby Stan w Rzeczy - Pospolitey? Gdyby wolno im było wysokie posiadac Dostoięństwa i Urzędy, czyliżby nowego na wolność nie było niebezpieczeństwa? Nie jest że to rzeczą nie oddbitą że na przyzwoite rozrodzoney Fami-

lii krolewskiej utrzymanie nowe a niezmiernie ustanowić by trzeba Podatki, a czyliżby ich nie lepiej obrocic na wzmożenie sił krajowych na ryszttunek wojenny, i na Magazyny, bez których Żołnierz obeyść się nie może?

Lecz mając Sto Tyficy Woyska przez Prawo dopiero ustanowionego, roztropność gorliwych tego Patryotycznego Seymu Posłow, nie powinna kontentować się iednym tylko przyięciem sposobu Elekeyi, chociaź ten intrygom obcym i domowym tamę założyć zdoła, chociaź znieść może wszystkie z Bezkrolewia wynikające nieprzyzwoitości; chociaź nakoniec wolne obieranie Krolow przeciwko Sąsiedzkiej przemocy samemu Narodowi zabezpieczyć potrafi. Wszystkie te z przyięcia nowego sposobu Elekcyi oczywiście wypływające pożytki, spodziewanego nie przyniosą skutku, ieżeli Rząd nasz zostanie w tey iak dziś znayduie się niepewności. Radził bym przeto te iego zasady wyraźnie określić, Ktorych i Praw naszych historia, i teraznieyszego nawet Seymu Ustawy domyślać się i wnosić każą nam nieodbić.

ZASADACH RZĄDU RZECZYPOSPOLITEY.

Nikt już o tym wątpić nie może, ażeby: *1mo* Wszechwładztwo Rzeczy-Pospolitey nie znajdowało się w zgromadzonych na Seymie Stanach.

2do. Ażeby trzy Prowincye z Woiewodztw Ziem i Powiatów złożone, nie były istotnie Stanami Rzeczy - Pospolitey ?

3tio. Ażeby właściwa moc Prawodawstwa nie zawierała się w Obywatelach znajdujących się na Seymikach ?

4to. Ażeby nakoniec Senat z Ministrami i Król na ich czele, nie mieli powierzoney sobie władzy wykonywającej ?

Te więc trzy zasady za Grunt najprzód Rządu naszego ustanowić należy.

5to. Kiedy zaś moc prawodawczą zawiera się w Obywatelach znajdujących się na Seymikach, i głosy na Seymie przez Instrukcye Woiewodztw Ziem i Po-

i Powiatów liczone być mają, Senatorowie, Ministrowie i Król nawet, iako władzę wykonywającą piastujący, od wotowania na Seymie wyraźnym przepisem oddaleni być powinni.

6to. Większość głosów Woiewodztw wzięta bydz ma za głos Prowincyi. Dwa zgodne głosy Prowincyi Prawo stanowiąc będzie.

7mo. A iako Krol Senat i Ministrowie Władzę wykonywającą piastujący wpływać w stanowanie praw nie powinni, tak równie Stan Rycerski Mocą prawodawczą upoważony, wchodzić w Departamenta nie będzie mógł pod żadnym pretextem.

Sposób ten Praw układania, gdy zwłaszcza Woiewodztwa Ziemie i Powiaty porównane zostaną, a jednakowa wszędzie do wpływania na Seymiki przez wybor Obywatelów, iak w Projekcie Elekcyi, przepisana będzie liczba, zupełne między Obywatelami Woiewodztwami i Prowincyami wprowadzi równość.

O MIESZCZANACH Y CHŁOPACH.

Iak tylko Narod iest oświecony o Prawie, które z przyrodzenia, każdy ma

ma człowiek do wolności Ciwilney, czemużby nie pozwolił Miastóm głównym Woiewodztw, Ziemi i Powiatów obierać z pomiędzy Mieszczan Deputatów na Generał kaźdey Prowincyi, dla przekładania tam zadań swoich zgromadzonym Obywatelom, i dawania Im rady w ty-czących się handlu materyach; nie trzeba bowiem sobie podchlebiać, oni tylko sąmi w tych rzeczach są biegli.

Chłopi zaś nasi, nie znając ieszcze ani Szacunku, ani przywiązanych do prawdziwey wolności Obowiązków, a za nią biorąc zawsze rozpuszę albo zu-chwałosc, nie są w stanie mieć, w tym czasie, swoiey kondycyi Reprezentantów na obywatelskich obradach, niechby przeto w każdym Woiewodztwie Ziemi i Powiecie mieli wyznaczonych dla siebie kilka Parafii Kościoła Rzymskiego, gdzie by ze wszystkich Wsiow zchodziła się ich Star szyzna, żądania swoje, sposobem Instrukcyi przez Proboszcza mieysca tamtego zpisywała, i dwóch Deputatów z Stanu Rycerskiego na Seymik Powiatowy obierała.

Że Duchowieństwo ruskie nie jest ieszcze w stanie, przez niedostatek potrzebných nauk i wiadomości, dopełniać obowiązków, ktoreby na Niego dla dobra
owie-

owieczek w tey mierze włożone było, dla tego w tym czasie proponuję Parafie Kościoła Łacińskiego dla wszystkich różnego obrządku Chłopow.

Żaden Obywatel z tey funkcyi prócz bardzo ważney przyczyny wymówić ſby ſię nie mógł; Żeby zaś każdy Szlachcic miał ſobie za honor być mianowanym za Deputata przez Chłopow; i ażeby ten podając zamiar, wszystkich do dobrego, z ninii obchodzenia ſię zachęcić można, zdało by mi ſię dla każdego Deputata poſtanowić Order, na którym był by napis *Ufność, Nadzieia i głos ludu Powiatu N.*

Kiedy Miast głównych równa ieſt w Kraiach Rzeczy - Poſpolitey liczba iak Woiewodztw Ziem i Powiatow, Głofy przeto Mieſzczan przez Miasta, a Poſtów przez Woiewodztwa Ziemie i Powiaty w Materyach handlu i Mieyſkich podatków były by liczone na Generałach Prowinconalnych.

Że zaś ciężko by było dla Chłopów Wſiow odległych, na iedne tylko w każdym Powiecie zchodzić ſię mieyſce: i że wielka by ich być mogła zgraia, dla tego radzę, ażeby ich Deputaci ſtawali nayprzed na Seymikach Powiatowych,

na

na których, dla zachowania winney równości, tyle by tylko do układania dotyczących się Chłopów materyi, obierać trzeba najsławiejszych Obywatelów, wiele będzie wyznaczonych dla nich Parafii.

Przy tak liczny Szlachty na Powiatowych Seymikach zgromadzeniu, choć by Ich nawet liczba podług podanego na obieranie Królów sposobu, prawem przepisana została, nie można by jednak wprowadzać na nie Miejskich Deputatów bo by nigdy między Ich, a Szlacheckimi głosami nie było równości, która we wszystkich przypadkach zachowaną być powinna.

Radzę przeto zaniedbane, oprócz Ziemi Pruskich gdzie zawsze bywały Generały Prowincjonalne, przywrócić ich we wszystkich trzech Prowincjach, To przywrócenie zbliżając nas do pierwiastkowego Rządu naszego, ułatwi i przyspieszy roztrząsanie i decydowanie na Seymach wszystkich Materyi.

Kiedy Głosy Miast i Parafii w teie-
dyńie wpływać będą Materye, które się
tyczą Mieszczan i Chłopow, obwarowa-
wszy zwłaszcza, ażeby wraz obydwie te
Stany na jedną Materye nie wotowały,
gdy

gdy całe różniące się między sobą mają interessa; żadna z tąd dla Stanu Rycerskiego nie zdaie się krzywda, powszechnie i owfzem sprawiedliwości i ludzkości swoiey od całej Europy odbierze pochwały, i wkorzeniony niesłusznie we wszystkich obcych krajach zniszczy przesąd, o tyrańskim w Polsce Chłopów traktowaniu.

Zdało by mi się ieszcze rzeczą nayistotniejszyą nadać Chłopom naszym, pod pewnemi warunkami, własność gruntów, które przedtym mieli bez wątpienia, iak sądzić można z Praw dawnych aż do 1420. Warunki te inne być nie powinny tylko zachęcające Ich do pracy. Rzecz bowiem iawna, że każdy Człowiek więcey przykłada starania około utrzymania i pomnożenia swoiey niżeli cudzey własności.

Ażeby ich dolę gruntowniey ieszcze zabezpieczyć przeciwko uciemieniu dzieciow, a tym dać pochop do łagodnego z nimi obchodzenia się, rozumiałbym dać wolność Chłopom przeyscia z iednego Państwa do drugiego, zniostszy to Prawo, które moc daie upomnienia się wszędzie o swego Poddanego i lego wydania. To ustanowienie liczney zagroździ emigracyi, ktorey dotąd na każdym

po

pograniezu doznaliśmy. Że zaś chcąc uniknąć iedney nieprzyzwoitości, w drugą wpaść byśmy mogli, ta jest: że iedni Dziedzice drugim na przekorę, albo dla własnego zysku, mogliby opuszczać swoim Poddanym należyte powinności, ażeby cudzych od Sasiadow do siebie przyciągnąć, trzebaby, rozumiem, nakazać Kommissyom Policyi, o których niżej mówić będę, ażeby, nie tylko w każdym Powiecie, ale nawet w różniących się Państwach, albo pozycyą, albo dobrocią gruntow, pewne poddanych względem dziedzicow, stosując się zawsze do dawnych Inwentarzew, ustanowiły powinności i Daniny, których, bez doniesienia własney swoiey Kommissyi, i Jey na to wyraźnego zezwolenia, nie wolno by było żadnemu Dziedzicowi, pod żadnym pretextem, ani umniejszać ani pomnażać. W przeciwnym zaś razie, wolno by było ucisnionym poddanym, albo Sasiadowi Dziedzica, któryby w swoiey Wfi umniejszył powinności, udać się z skargą do teyże Kommissyi, któraby Dekret swoy tak w pierwszym iako i w drugim wydała przypadku. Apellacya do naywyższego Departamentu Policyi obom stronom zabroniona być by nie mogła.

Dla

Dla zachęcenia ieszcze Mieszczan do starowniejszego handlu i wydoskonalenia się w różnych rękodzielnach, a dla wzbudzenia w Chłopach pracowitszego koło rolnictwa przykładania się rozumiałbym wielką dla kraju być użytecznością, znaczne nadać dystrykcyą tym którzyby przez swoją aplikacyą do rzeczy ich stanowi przyzwoitych, swoich przewyższyli Kolegów. Nobilitacya dla Mieszczan a dla Chłopow przeyscie do Miaszt iedynym dzisiay jest celem.

Ale kiedy Rząd cały do pierwiastkowego przywrócić zamyślamy kształtu, a dolę Mieszczan i Chłopow polepszyć pragniemy, taką dla nich dystrykcyą w nadgrode ich staranności ustanowić należy, któraby zysk Rzeczy - Pospolitey, a im osobistą Konfyderacyą przynieść mogła,

Gdyby Nobilitacya dla Mieszczan a dla Chłopow wolne do Miaszt przeyscie szczegulną pracy ich były nadgroda, Rzecz - Pospolita traciłaby użytecznych w tych dwoch Stanach Obywatelow, a nabywałaby do służenia iey cale niespołobnych. Rzecz bowiem oczywista, że przeniosłszy się do Stanu Rycerskiego i do Miaszt, iedni handel i rękodzieln, drudzy rzucaliby Rolnictwo. Iak pierwszy Stanowi Rycerskiemu, tak drudzy Mieszczanom, potrzebnych nie mając wiado-

ności, przykładac się do Dobra powszechnego byłiby nie zdadni. A nadto Mieszczanie między Szlachtą a Chłopi między Mieszczanami ostatecznie posiadając mieysce, nie zgadzało by się to ani z Szlachetną Ich ambicyą, ani z winną dla nich od Rzeczy - Pospolitey nadgroda.

Radziłbym przeto ustanowić *Imo*. dwa Ordery, Któreby Ich pierwszemi w ich stanie czyniły. *2do*. Ażeby wolnymi od Podatków na lat 10 być mogli. *3tio*. Ażeby w Rękodzielnach naydoskonalszemu wolno wprowadzać fabryki bez opłacania przez lat 10 podatku. Byłoby dla Rzeczy - Pospolitey zdaniem moim¹, rzeczą nayużyteczniejszą, ażeby Mieszczanie i Chłopi postawili się w stanie arendować Wioski od Szlachty i im służyć na różnych funkeyach.

Zwyczaj w kray nasz wprowadzony a nigdzie nie praktykowany, że Szlachta uboższa arenduje Dobra od bogatszey, że iey służy na różnych funkeyach cale jest przeciwny Rządowi Rzeczy - Pospolitey. Wszak równość jest iey Gruntem i naymocniejszą zasada² a iakże ta utrzymać się może między właścicielem a Dzierzawcą? między Panem a sługą Właściciele Dobr rozległych, których, Panami nie przyzwolicie mianuie-

my,

ny, muszą nabywać pychy i hardości, uboższa zaś Szlachta potrzebująca pierwszych łask i dobrodzieystw, musi stać się podłą, i ich slepoppełnić rozkazy.

To jest nayspierwszym zrodłem kabał Intryg i wszystkiego w Oyczyźnie naszey złego.

Pewnie z nich nie wyidzie Rzecz-Pospolita, ieżeli Szlachta za ofobistym iść nie przestanie interessem, przez który Panowie tam ją gdzie chcą prowadzą, i za instrument swoiey używają ambicyi.

Kochani współ Bracia poznaycie wasze zacność, wszystkie wasze Prerogatywy i Prawa, przyzwoitę Stanowi waszemu odzyskaycie niepodległość.

Wroćcie się do równości, która wam przynależy, która jest gruntem Rządu waszego, bez której Rzecz-Pospolita stać nie może choćby naydoskonalsze przepisano ułożenia, choćby naylepszy w Administracyą wprowadzono porządek choćby nayużytecznieysze ustanowiono Prawa. Jeżeli Panowie (tak iak Ich zwyczajnie nazywamy w maiątku nas przewyższają, przewyżmy Ich w wiadomościach do Rządu potrzebnych w talentach, w Cno-

w Cnocie, w Czynnościach i Gorliwości około Dobra Ojczyzny. Te przymioty nad bogactwa daleko szacowniejsze, których używać będziemy mieć sposobność, jeżeli projekt mój przyjdzie do skutku prawdziwą między nas wprowadzi równość, co mówię: przeważymy pewnie Szalę na naszą stronę, w wziętości i poważeniu u wszystkich współobywatelów. Wracam się do nadgrody dla Mieszczan i Chłopów proponowanych.

4to. Gdyby mimo te wyznaczone nadgrody dystyngwujący się w którymkolwiek stanie żądał Nobilitacyi, ta nie ma być mu odmowiona, *preciso* nawet *scartabellatu*, lecz pod kondycją *imo* Ażeby profesyi swoiey nie rzucił, która do tego podwyższyła go stopnia 2do ażeby przez wszystkie wraz złączone Woiewodztwa Ziemie albo Powiatu Kommissye, był osobno z swoiemi Synami jeżeli ich ma, examinowany, czyli wiadomy jest zasad, i wszystkich części Rządu Rzeczy - Pospolitey. Bez takiego bowiem Zaświadczenia na piśmie wziętego, w Obrady Seynikowe czynnie wpływać oprocz wiadomych mu materyi nie mamu być wolno; obierać przecie z Szlachtą Obywatelów, do radzenia w sprawach Rzeczy - Pospolitey, iak namieniono w projekcie Elekcyi, prawo mieć będzie.

Mie

Mieszczanie pragnący dostać Orderu, i innych przywiązanych do niego nadgrodo, udawaliby się do Kommissyi skarbowey, a Chłopi do Kommissyi Policyi.

Te Kommissye każda z osobna roztrząsnąwszy wprzód zasługi podawających się do otrzymania Orderów Kandydatów, proponowałyby Ich na zgromadzeniu złączonych czterech Kommissyi, które uznawszy sprawiedliwość Ich żądań zaleciłyby ich zasługi na Seymik, i prosiły Zgromadzonych Obywatelów, ażeby w Instrukcyi Posłom dać się mianey, zaleceni byli do otrzymania przeznaczonych Orderów i nadgrodo Seym skutku tych zaleceń odmówić by nie mógł.

Winzować by Oyczyźnie naszej potrzeba, gdyby każdy Człowiek iakiegokolwiek bądź Stanu, i kondycyi był szanowanym, i nawet poważanym podług osobistych swoich wiadomości talentów i przymiotów.

Każdy Stan Obywatelów jest Kraiowi użyteczny i ma własne do pełnienia obowiązki. Szlachta Prawodawstwem, Administracyą Rządu, i służbą Woyskową zatrudniać się powinna. Mieszczanom hadlem i wszelakiego gatunku rekodzielnymi bawić się przystoi. Chłopi pracować

D

około

około Roli obligowani. Żadne Państwo staćby niemogło, gdyby mu natych ostatnich zwłaszcza dwóch stanach brakowało. Obce Kraie iawnie dowodzą że te dwa Stany wielkich i biegłych w różnych materyach wydały ludzi, nayistotniejszy jest więc rzeczą naszej Oyczyźnie te dwa Stany zachęcać do wydoskonalenia się i iak nayściślejszego ich obowiązków pełnienia.

O W Ł A D Z Y.

W Y K O N Y W A I A C E Y

Iako władza wykonywająca zawiera się iedyne w Senacie Ministrach i Królu na Ich czele będącym, przeto, podług powszechnego Rządów dobrych prawidła, żaden z nich w Praw stanowienie na Seymach, pod żadnym pretextem wpływać mocy mieć nie ma. W przeciągu czasu między Seymami obowiązki swoje szczególnie pełnić powinni.

Kiedy członki władzę wykonywającą sprawuiący wpływać nie mogą w Prawodawstwo, równie Stan Rycerski mocą prawodawstwa zaszczycony, wchodzić nie ma w Naywyższe Kommissye, którym władza wykonywająca jest powierzona.

Wy.

Wybór Senatorów do Departamentów Kommissyi zawisł od większości głosów Posłów, na Seymie zgromadzonych, czyniony zaś być ma przez sekretne kreśli, po trzech Senatorów z Prowincyi do każdego Departamentu.

Ponieważ dwóch jest do każdego Departamentu Ministrów, przeto każdy z nich kwartałami swojemu prezydować będzie. Marszałkowie Policyi; Kanclerze i Podkanclerze Sądóm rządowym y Interessom Cudzoziemskim; Podskarbowie skarbem, a Hetmani Woyskiem, na czele swoich Departamentów zarządzać będą.

Kiedy tylko same Xięstwo Litewskie ma swoich osobnych Ministrów, dla porównania więc Prowincyi, czemużby jeszcze dla korony po dwóch do każdego Departamentu Ministrów ustanowić nie można?

Lubo żadnego z Ministrów dożywotnich na Narodową wolność niebyło niebezpieczeństwa, Urząd i owszem Hetmański przed odebraniem mu przyzwoitego Woyskiem zarządzania, był zawsze brany za pośredniczą między Królem a Narodem władzę, gdy iednak zbliżamy się do ustanowienia doskonałego w Poliszce

Rządu; ile ułomność ludzka pozwolić może, sądziłbym być rzeczą istotną po długim dzisiejszych Ministrów życiu, chyba żeby sami dla Dobra Ojczyzny dobrowolnie od swych Urzędów odstąpić chcieli, postanowić na lat sześć Prezesów Departamentów, z których każdy po skończonej swoiey funkcyi, i odebranych publicznie przez Sejm chwalebne na Urzędzie swoim sprawowania się zaświadczeniu, byłby podany za Kandydata do korony podług wyżej opisanego sposobu Elekcyi. Żadnemu nie wolno by było być potwierdzonym na drugie lat sześć za Prezesa ani do innego w tym Urzędzie przejść Departamentu, aż po upłynionych sześciu latach gdyby był na nowo obrany.

Cztery złączone Departamenta składały by Radę Senatu, decydowały by wszystkie sprawy do porządku całego Kraju zciągające się.

Każdy Departament w swoim Urzędzie ograniczony przywodził by do skutku rzeczy Jego władzy powierzone i przez Senat nakazane.

Dla wprowadzenia i utrzymania w całym Kraju Rządu, podobne po Woiewodztwach Ziemiach i Powiatach Komisyye być powinny.

Usta-

Ustanowił, wprawdzie, Sejm terazniejszy Patryotyczny Cywilno-Wojskowe Kommissye, ale że w iedney wszystkie zamknął władze, ustanowienie to, tak chwalebnemu pewnie nie odpowie zamiarowi. Rzecz bowiem iawna nayprzód, że trudno znaleźć Obywatelów, którzy by wszystkich części Rządu wiadomi byli, powtore powierzyć iedney Jurysdykcji całą prawie władzę wykonywającą a powierzyć iey tey części Obywatelóm, w którey zawiera się moc Prawodawcza, jest to zprzeciwić się powszechnie przyietym Polityki prawidłóm, które dla uchronienia Obywatelów od przesławowania, i przemocy, władzę wykonywającą na tyle Części dzielić każą, ile ich składa Rząd ogólny.

Na tym przeto nie przełamany w sparty gruncie, tyle bym po Woiewodztwach Ziemiach i Powiatach ustanowić radził Kommissyi, wiele jest w Warszawie Departamentów.

Kommissya Policji zatrudniałaby się tym wszystkim cokolwiek w Powiecie stanowi porządek i bezpieczeństwo, tak Osob jako majątku Obywatelów. Można do niey przydać Sądy Kryminalne w raz z czterema Artykułami Grodzkiej Jurysdykcji, która na ow czas iuż by była nie-
po-

potrzebna. Że zaś życie ludzkie i majątek Obywatelski, od przemocy zawsze zabezpieczać należy, Appellacya od tey do wyżzey Jurysdykcyi powinna być zawsze dozwalana. Trybunał byłby wyższą Jurysdykcyą co do Spraw Grodzkich, a Departament Policyi w Warszawie do tych, które się szczególnie tyczą porządku Kraiowego. Pewna liczba Deputatów przez Miasta obranych mogłaby na tey załadać Kommissyi. Ci Deputaci mieliby szczególnie *votum decisivum* w Sprawach Miejskich i Chłopskich. Dla ścisłego przestrzegania publicznego bezpieczeństwa, Kommissya ta musi mieć na usługach swoich pewną liczbę milicyi.

Druga Kommissya zastępowałaby miejsce Sądów Ziemskich. Sądziłaby także zdarzające się Sprawy między Szlachtą a Mieszczanami, W sprawach do Jurysdykcyi Ziemskiej teraz należących, byłaby Appellacya do Trybunału, w innych zaś do wyższego tey Kommissyi Departamentu. Kiedy zaś Sprawy Mieszczan ze Szlachtą w tey Jurysdykcyi sądzić się mają, rozumiałbym ścisłą być sprawiedliwością umieścić w niej Miasta Deputatów, którzyby w Sprawach Ich Stanu jedynie tyczących się, *decisivum* mieli *votum*.

Trze-

Trzecia Kommissya sprawowałaby szczególnie do Skarbu zciągające się Interessa. Aże między nie Mieyskie i Chłopskie wchodzić będą, bez wątpienia, zwłaszcza co się tycze handlu i Ich Podatków, sądziłbym równie umieścić w niej Ich Deputatow pod podobnym iak wyżej warunkiem.

Czwarta Kommissya że tylko Wojskowemi zatrudniać się będzie rzeczami sądziłbym przyzwoitością, ażeby z samych tylko Wojskowych złożona była.

Dla nie odrywania iednak Officerów od Służby Wojskowej, w czasie zwłaszcza kiedy są potrzebni do musztry, i kiedy Brygady, kempować będą, Sessyi swoich ta Kommissya zaczynać nie będzie, aż po skonczoney musztrze, i nie dłużej ie kontynuować aż do wiosny, kiedy exercerunki zaczynać będą mieli.

We wszystkich tych różniących się Kommissyach dawne Prawo zachowane być ma *Actor sequitur forum rei*.

Chocisz iest to przeciwko wszelkich Rządów prawidłom, ażeby władza wykonywająca w tych samych co i moc Prawodawcza znajdowała się rękach; przecież że tyle Senatorow nie mamy,
aże.

ażeby wszystkie potrzebne na Kommissyach zastąpili miejsca, tak ie więc ułożyć należy, ażeby same najwyższe Departamenta odpowiadały za błędy Kommissyi pod niemi będących.

Przeto oprócz Kommissyi Policji, która bez doniesienia wprzód wyższemu, Departamentowi dopełniać ma cztery artykuły Grodzkiej Jurisdikcji przepisane, i to wszystko co do utrzymania publicznego zciąga się bezpieczeństwa inne Kommissye nie brać przed się same nie mają, tylko wykonywać to, na co od wyższych Departamentów zlecenie na piśmie mieć będą. Każdego Kommissarza zdanie w Protokule zapisane; i Jego ręką podpisane być powinno.

Kommissarze obierani być mają na Seymikach przez głosy sekretne po dwudziestu, żeby się po trzech czyli po pięciu kwartałami luzowali tak, iżby Jurisdikcyje nigdy nie wakowały.

Tam gdzieby niebyło Senatorsa, któryby przydował kommissyi Policji najwyższej głosów mający, z obranych Kommissarzów, będzie Prezesem. Toż samo ma się rozumieć y o innych Kommissyi Prezesach.

Tak

Tak Prezeſi iako i Kommiſarze po Woiewodztwach Ziemiach i Powiatach obierani byćby mogli na lat dwie, yna cztery, to ieſt na pierwſzey Elekcyi więcey głosów mający byłiby na lat cztery, a mniej na lat dwa. W naſtępujących zaś Elekcyach wſzyſcy obierani by już byli na lat cztery tym ſpoſobem. Połowa Kommiſſarzów odmieniałaby ſię zawsze co lat dwie.

Jak tylko ośmiudzieſiąt albo najmniej czterdzieſtu ośmiu będzie w każdym Powiecie Obywatelów, którzy iſtotnie na uſługę Oyczyzny ſwoie poświęcają talenta zdałoby mi ſię znieść wſzyſtkie Weiewodzkie nie czynne Urzędy a do funkcyi Kommiſſarskiej tę z czasem przywiązać prerogatywę, ażeby nikt żadnego nie mógł doſtąpić Urzędu ani doſtoieństwa, któryby pierwey funkcyi Kommiſſarskiej nie odprawił.

Łatwo poznać z tego Proiektu, który roſtropni Prawodawcy rozciągnąć potrafią że wſzyſcy Obywatele potrzebnych do dobrego Rządu wiadomości nabywać ſpoſobność mieć będą iakoż kiedy Prawa na Seymie podług Inſtrukcyi Woiewodztw Ziem i Powiatów ſtanowione być mają, rzeczą ieſt nayiſtotnieyſzą, ażeby w pływający do układania wſzyſtkich Spraw

Rze-

Rzeczy Pospolitey i spisywania Instrukcyi na Seymikach Obywatele, byli oświeceni. Ten zamiar nierozumiem ażeby inaczej, bez pokrzywdzenia dostojności Szlacheckiey mógł być dopełnionym, iak tylko przez wybor pewney liczby Obywatelów od Szlachty uczyniony do traktowania na zgromadzeniu Powiatowym wszelkich publicznych Interessów. Takowy podany przezemnie wyżej dla porównania głosów Szlachty na Elekcyą Króla sposób, tym mocniej utwierdzi, tym pewniej dopełni zamiar terazniejszego Seymu.

Ale iak tylko Instrukcyę Woiewodztw, Ziem i Powiatów za głosy liczone być, mają na Seymie, niech mi wolno będzie, zpytać się iakim sposobem na nowo projektowanym nieustającym Seymie decydowane będą materye? Nie przez Instrukcyę pewnie bo na termin reasumpcyi Seymu nie przewidziany, w przypadku, nowo zdarzanym, Posłowie mieć Ich nie będą mogli, jeżeli więc własne Zdania Posłow prawa stanowić będą, w coź się obroci moc prawodawcza, która szczególnie zawiera się na Seymikach, i co będą znaczyć Prawa bez mocy właściwey stanowione? Jeżeli zaś na takowym Seymie postanowione rozrządzenia, mocy prawa nabierać nie będą, aż po na-

sta-

stąpionym przez Sejm Ordynaryiny onych, potwierdzeniu; gdyby iaka szkodliwa dla RzeczyPospolitey z decyzji takowego Seymu pokazała się okoliczność; ktoby za nią odpowiedział?

Iakęś nowę w Rządach dotąd nieznaną Sejm takowy zamykałby w sobie powagę. Rzecz bowiem oczywista że, ani Prawodawczy ani wykonywającej ani nawet Sądowej nie zawierałby w sobie władzy.

Ale iakążby wyciągać mogła potrzeba ustanowienia Seymu takowego? Gdyby nainaglej (za przypadła okoliczność, gdyby nawet w kraj niespodzianie wkroczył nieprzyjaciel, czyliż cztery złączone Departamenta i Król na Ich czele, władzę wykonywającą piastujący, mając pod sobą tak liczne w rozległości całego Kraiu Komisyje, niebyłyby w stanie najsilniejszym zaradzić przypadkom? czyliż obranym na Seymie do sprawowania tak wysokich Dostoieństw mężom, Narod nie mogłby zaufać, zwłaszcza gdyby ze wszystkich czynności swoich do zdania rachunku byli obowiązani?

Kiedy we wszystkich Państwach dobrze rządzonych, władza wykonywająca ma sobie moc nadaną zaradzać i stanowić w nie-

w niespodzianie zdarzonych przypadkach pod własną mocy Prawodawczyey odpowiedzialnością, za cóż tę nowość w naszą Rzeczpospolitą wprowadzać, kiedy zwłaszcza do przefadzania się w cnotę, gorąca wszystkim Obywatelom poddana z iedney strony być może podjęta, z drugiej zaś będzie wisząca na przestępnych kara?

Zamilczec mi nie należy rzuconey przez niewiadosc pewnie w Chełminskim piśmie na Konfederacyę Radomską i Barską potwarzy, iakoby pierwsza Woysko Moskiewskie do Kraiu w prowadzila, a druga akcyę 3 gbra 1771. rozkazala.

Cała Polska była świadkiem że na Generale Pruskim w Grudziądzu przed konwokacyą Moskiewskie znajdowało się Woysko. Nikomu podobno nie tajno w Polsce, tylko samemu Autbrowi pisma tegoż, że Xiadz Podolski, Referendarz na ow czas koronny a potym Prymas, z zlecenia Xiecia Repuina, iedzil do Kielc i do Dukli proponuiąc Konfederacyą. i do niey namawiaiać; że Woiewoda Kiiowski Potocki i Kalztelanowa Kaminska przy Assystencyi Kozaków Moskiewskich zprowadzeni byli do Warszawy na tę robotę że przy otoczeniu Ratusza Radomskiego Woyskiem Moskiewskim, które na tenczas cudzey chciwości

In-

Instrumentem, a zbytniego swego zaufania było ofiarą Pułkownik Kar dyktował Akt Konfederacyi, i Instrukcyę dla Posłow do Moskwy wybranych. Kiedy więc cała ta czynność pod bronią obcą już się w kraju znaydującą zporządzona była; kiedy do niej namawiano ludzono, i przymuszano Obywatelów, iakże można obwiniać konfederacyę Radomską, że ona Woysko Moskiewskie zprowadziła, że Króla chciała detronizować.

Konfederacya Barska była Radomskiej Corką. Jeżeli zaś była hasłem cnoty podług własnego Autora Pisma Chełmińskiego wyznania, iakże można rzucać na nią plamę uczynku 3go Listopada 1771. Roku popełnionego.

Czyliż to pojąć można ażeby kto mógł ułożyć był Projekt porwania Króla z Warszawy Woyskiem Moskiewskim ze wszystkich stron opasaney? Ażeby ten mógł być być dopełniony na Ulicy Kapucynskiej w bliskości Xięcia Kanclerza, gdzie byli Żołnierze, nie zbyt o podał od Xięcia Woiewody Ruskiego i od samego nawet Zamku.

Gdyby był zamiysł Kroloboystwa, porwawszy go i zprowadziwszy już do Lasu Bielanskiego, Czyliż nie łatwiey by-
to

ło dokonać tego szkaradnego uczynku
 (iako w Sprawców tego w mowić usiłują)
 niżeli być w niespokojności i niebezpieczeń-
 stwie nawet życia, przez trudne uwie-
 zienie Osoby Królewskiej po przed war-
 ty Moskiewskie około Warszawy stojące?
 Czyliż to zrozumieć można ażeby wyko-
 nywacze tej szkaradności oditąpili Oso-
 by Królewskiej i iednemu tylko z Kole-
 gów swoich oncy powierzyli? Czyliż się
 to zgadza z znaiomym famili Królewskiej
 do Osoby tego przywiązaniem; ażeby w
 sześć albo w ośm dopiero godzin, w tak
 nagłym i niebezpiecznym razie pogoń
 za tymi hultajami wyprawiona była?
 Ale w tak niepojętym ze wszystkich
 okoliczności przypadku, sądząc być rze-
 czą nayrostopnieyszą, dla oszczędzenia
 nieskazitelney Narodu i Króla samego
 sławy puścić w niepamięć ten szkaradny
 uczynek, zostaje mi tylko zawołać temi
 słowy, któremi zakończył iedną mowę
 swoię na Seymie nie wiem którym Tyzen-
 hanz równie sławny w Litwie przez swó-
 ie gwałtowności, iako też i przez w
 prowadzone różnego gatunku Rękodziela.
*Vobis est nosse misteria nobis autem in
 Parabolis.*

Co zaś się tycze ogłoszonego przez
 konfederacyę Bariskę Bezkrólewia, rzecz
 równie trudna jest do pojęcia, że ten sam
 któ-

który wymową i talentami swoiemi do wzięcia przed się Aktu tego Konfederatów Barskich nakłonił, i do Jego zpisania piora swego użył, ten sam mowę odstąpiwszy Pensyi obcey dó życia mu naznaczoney, powrócił do Warszawy i tam zupełne zaufanie i szczodre zyskał łaski y dobrodziejstwa.

Nim to pismo zakończę nie należy zapomnieć o daniu zlecenia do zawarcia zaczepnego i odpornego z Portą Ottomaniską Traktatu, i o weyściu istotnym w Traktat z Królem Pruskim.

Pierwszy był by był w Europie przykład, tak otwarcie zawartego przez Narod Chrześcijański z Mocarstwem Muzułmańskim przymierza. Pierwszy był by równie dla Rzeczy Pospolitey przykład weyścia w Traktat zaczepny z iednym tylko Sąsiadem, będąc tak mocnymi ze wszęch stron otoczoną Potencjami. Czyli bowiem ten Traktat iest już podpisanym albo nie, nie mniej wiadome iest całej powszechności dane do Weyścia w Niego zlecenie, a te nie mniej iest dla Rzeczy Pospolitey szkodliwe.

Lubo żaden ieszcze z zawartego Traktatu zły niewyniknął skutek, przecież szczęśliwemu to iedyne przypisać należy losowi

i po-

i pomyślnie dla Rzeczy-Pospolitey zdarzonym okolicznościom. Gdyby bowiem zapaliła się była Wojna między Prusakiem i Austryą albo Moskwą w jakim pytam się stanie znajdowałaby się Rzeczpospolita ?

Nimby Prusak przyszedł Polakom na pomoc, Cesarz od Krakowa Lublina, Wołyńia, albo Podola, a Moskwa ze strony Litwy i Ukrainy całe by te zplądrowały okolice. Chociaż Rzecz-Pospolita ma Woyfka Sto tysięcy na papierze, nie mając ieżcze ani dofyć Officerów do kommenderowania zdatnych, ani wystarczających rynsztunków i amunicyi woiennych, ani nawet potrzebnych dla Żołnierza Magazynów, dzielić Się swoich na tyle Części nie byłaby w sposobności.

Innego dla Rzeczy Pospolitey użytecznego nie byłoby, zdaniem moim, Traktatu, tylko zawarty w ieden sposob ze wszystkimi otaczającymi ją Mocarstwami. To jest ażeby wszystkie szły ku ley pomocy przeciwko temu, które by targnęło się na ley Prawa i swobody.

Spodziewając się mieć w prędcę Sto tysięcy istotnego, dobrze wyexercytowanego, i we wszystkie wojenne potrzeby opatrzonego Żołnierza, mogłaby Polska

w od-

w odporny weyść Traktat zewszyskami
swymi Sąsiadami.

Na ów czas byłaby w Europie Kon-
fyderowaną, mając za sobą większą liczbę
Mocarstw, niczego obawiać by się nie
miała.

Nie zostaie mi teraz tylko dwa ieszcze
Pisma Chelminskiego zbić Argumenta.

Pyta się Autor z kąd się też biorą
Manifesta przeciw Sukcessyi? i sam so-
bie odpowiada że z *Wiednia* i ze *Lwo-
wa* wypływa *Patryotyzm*; a z tąd kon-
kluduje że od *Ministra Moskiewskiego* z
Petersburga, i od *Xięcia Potemkina* do-
czekamy się *obrony swobod naszych* y *oca-
lenia Granic*.

Iawna zaiste konsekwencya, Nie
masz na nią odpowiedzi.

Kiedy z *Wiednia* i ze *Lwowa* wy-
pływa *Patryotyzm*, *Obrona swobod na-
szych* i *ocalenie Granic* z *Petersburga* y
od *Xięcia Potemkina*. wątpliwą dla tych-
że *Patryotów* być nie może.

*Wszak jeżeli Imperatorowa i Leo-
pold* (mowi daley tenże Autor) *Elekcyą
Tronu uznaią być rzeczą dla Polski do-
brą*

E

brą

brą, czemuż iey dla swych Państw nie ustanowią?

Ten Argument lubo nie wart odpowiedzi, wróćę go iednak przeciwko same-
mu Autorowi.

Imperatorowa i Leopold nie ustanowią nigdy w Państwach swoich Tronu Elekcyjnego, dla tego właśnie ze chcą przy sobie i swoich Sukcesorach zostawić Samowładztwo.

Proponować Im Tron Elekcyjny, iest to iedno co proponować zrzeczenie się Samowładztwa. Proponować wolnemu Narodowi Sukcesyją Tronu iest to iedno co proponować mu włożenie na kark Iarzma.

Iezeli więc pierwsze Monarchom, a drugie wolnemu Narodowi czynić można propozycyę niech każdy zważy.

Zbior ten Proiektów i uwag z różnych Pism wybrany, a z gorliwości iedynie Obywatelskiej przedsięwzięty, poddaię pod Sąd i roztropność wybranych na

Seym

Seym Patryotyczny Posłów. Wewnętrzny będzie moim ukontentowaniem, jeżeli co do myśli swoich stołownego, do uszczęśliwienia całego Narodu zdatnego, znajdą w nim Ci zacni Mężowie.

ERRATA

Pag. ver.

7	16	niezawiera	— — —	niezawierała
15	17	kilkadziefiąt	— — —	kilkadziefiąt
16	25	Morarchy	— — —	Monarchy
18	18	Głooow	— — —	Głofów
18	28	utrzymać	— — —	utrzymywać
25	24	każdy	— — —	każdey
31	2	zapifuią	— — —	zpiſuią
33	5	oddalenie	— — —	oddalenie fię
33	17	Gdy	— — —	Gdyby
34	6	prawie	— — —	pewnie
35	12	rządana	— — —	żądana
35	27	utrwoyła	— — —	utworzyła.

F

XVIII-1-166